

МАРГАРИТА ТЕРЗИЕВА

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

✉ mtterzieva@gmail.com

ПОЛСКАТА ЛИТЕРАТУРНА ПРИКАЗКА И НЕЙНАТА ПРЕВОДНА РЕЦЕПЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

Анотация:

Тази статия представя библиографски и литературен анализ на полските литературни приказки от гледна точка на приемането на техните преводи в България през XX в. Тя се фокусира върху най-изявените полски писатели и техните ключови творби, върху жанровите разновидности на съществуващите преводи в България и върху преведените заглавия и имената на преводачите.

Ключови думи:

литературна приказка, превод, полски писатели

Литературната приказка е най-своеобразното проявление на приказния жанр и най-късно създаденото звено от веригата „фолклорна приказка – авторизирана приказка – литературна приказка“, разгледана в диахронен план. Тя е най-отдалечена от изходната жанрова форма и същевременно – най-близо до литературни жанрове като разказа и новелата. Литературната приказка е „плод на лично авторово творчество: не е резултат от колективен творчески труд (като фолклорната приказка), нито е литературна модификация на познат фолклорен сюжет (авторизирана приказка). Тя е проява на оригинална творческа инвенция, често пъти повлияна от фолклорната приказна традиция, но винаги съхраняваща собствена творческа автономност“ (Ковачева 1985:78).

Както народната, така и литературната приказка са предназначени за децата, макар че в по-нататъшното си развитие последната надхвърля тези рамки. Тя постепенно се обогатява с моменти, които фолклорната творба не познава – реално-битови коментари, анализ и оценка на политически събития, отразяване постиженията на научно-техническия прогрес, описания на природата и човешките чувства¹.

¹ От средата на XIX до средата на XX в. литературната приказка търпи и други съществени промени – поява на нови жанрови модификации, обединяване с по-обемисти повествователни форми (новела, повест и роман). Героите ѝ попадат в необикновена приказна страна, превръщат делничния свят в приказен, пребивават в паралелни приказни светове. Паралелно с това творят автори на „педагогическата

Целта на настоящата статия е да представи библиографско-художествен анализ на полската литературна приказка от гледна точка на преводната ѝ рецепция в България през XX в. Постигането на тази цел се реализира чрез обработка и интерпретиране на научна информация в следните направления:

1. представяне на най-видните полски приказници и техните ключови произведения;
2. жанрови разновидности на полската литературна приказка от гледна точка на битоващите в България преводи;
3. преводни заглавия и преводачи на творбите.

В качеството на изследователски инструментариум са използвани биографичен метод, рецепционен анализ, съпоставителен анализ, литературно-историческа реконструкция.

Полски приказници

В полската литература за деца се открояват два исторически етапа – дидактичен и класически². Всички преведени автори на литературни приказки – Мария Конопницка, Корнел Макушински, Януш Корчак, Мария Ковнацка, Ян Бжехва, Чеслав Янчарски, Войчех Жукровски, Людвик Йежи Керн – спадат към класическия етап от развитието на полската литература за деца и юноши, но творят в различни периоди. Чрез способите на биографичния метод ще акцентираме върху значими за творческото им развитие разбирания и идеи.

Мария Конопницка (1842–1910), родена като Мария Василковска, пише стихове, поеми, новели, литературна критика, занимава се с издателска и журналистическа дейност. От началото на 90-те години на XIX в. пребивава предимно в чужбина. Написаната през този период приказна повест „Джуджетата и Мариша“ ѝ отрежда място сред славянските класици на приказката в стихове, редом до А. С. Пушкин и П. П. Ершов. Тя е проникната от вяра в доброто, в съзидателната сила на труда. Приказната форма е способ за завоалирано поднасяне на идеите на авторката за възпитание в дух на патриотизъм, на отстояване на националното достойнство, на позитивизъм. По случай 25-годишнината от творческата ѝ дейност тя получава за заслугите си като подарък от нацията малко имение в Галиция, където се заселва.

приказка“, рожа на приказната дидактика, писатели, съчетали у себе си и таланта на илюстратори, творци на приказни парадокси, белетристи с усет към театъра, анималисти, създатели на фантастични истории.

² Дидактичният етап се подразделя на четири периода: период на преводна детска литература (края на XVIII – 20-те години на XIX в.); формиране на национална детска литература (20-те – 30-те години); период на разцвет (30-те – 60-те години); период на позитивизма (70-те – 90-те години.) – вж. Гусева 2000. Класическият етап се подразделя на хронологични периоди, отразяващи важни обществено-исторически събития (1890–1918, 1918–1939, 1939–1945, 1945–1956, 1956–1968, 1968–1989, 90-те години). – вж. Хорев 2009.

Нейният съвременник Корнел Макушински (1884–1953) учи полска литература и романски езици в университета в Лвов и продължава образованието си в Сорбоната, където изучава френска литература. Изявява се като прозаик, поет, фейлетонист, театрален критик. Член е на Полската академия за литература. В края на 20-те години на миналия век започва да пише за деца. Еднакво сполучливи са впечатляващите му литературни обработки на фолклорни приказни сюжети и приказната повест „Двамата, дете откраднаха луната“, която някои с основание възприемат като пътепис-приказка и правят литературни паралели с основоположничката на приказната дидактика в световната детска литература Селма Лагерльоф и дилогията ѝ „Чудното пътуване на Нилс Холгерсон по Швеция“.

Пълен синхрон между литературна и педагогическа дейност – това отличава Януш Корчак (1878–1942) от предшествениците му. Истинското му име е Хенрик Голдшмит. Той дебютира в литературното поприще като драматург още през 1898 г. Пише романи, есета за възпитанието, води радиобеседи. Проучва детския език от позициите на лингвист, антрополог и етнограф. Подобно на своя герой Матиуш от едноименната приказна дилогия, воюва за социални реформи. Доброволно избира да сподели съдбата на двеста деца от варшавското гето и загива в концентрационния лагер в Трешлинка. Световната общественост отдава дължимото на заслугите му като педагог и реформатор, обявявайки 1978 г. за Международна година на Януш Корчак. Значителна част от идеите му са залегнали в Декларацията за правата на детето, приета от Общото събрание на ООН на 20 ноември 1959 г.

Връзката литература-изкуство е водеща в търсенията на Мария Ковнацка (1894–1982), която работи като учителка и библиотекарка, а впоследствие се отдава на писателска дейност. Тя пише стихове, радиопиеси и пиеси за куклен театър. В приказните ѝ произведения присъстват игрови елементи, които придават динамика на сюжета. Мария Ковнацка е носителка на Ордена на усмивката (1970), на литературната награда на Варшава, на Медала на комисията по народно образование. Психолози от някои европейски страни отчитат терапевтичната стойност на приказните ѝ текстове и влиянието им под формата на медитативни приказки върху хиперактивни подрастващи.

Роденият в края на XIX в. Ян Бжехва (1898–1966) – псевдоним на Ян Виктор Лесман – завършва юридически науки във Варшавския университет и се занимава с проблемите на авторското право. Паралелно с това започва да твори и става известен като автор на стихове. Член е на ПЕН-клуба. С поезия и проза за деца се занимава от средата на 30-те години. Приказните му повести за приключенията на Господин Мاستилено петно са създадени след Втората световна война. Героите им преминават с лекота от един сюжет в друг, налагайки в полската литература за деца феномена „приказка в приказката“. Ян Бжехва пише

и кратки приказки в афористичен стил. Лауреат е на държавна награда за национална литература за деца през 1956 г.

Писателите, родени през XX в., са „потопени“ в своето време, което предопределя избора на теми и сюжети в творчеството им. Чеслав Янчарски (1911–1971), който следва филология в Лвовския и Варшавския университет и известно време работи като учител, от края на 40-те години сътрудничи на националното радио и на детски списания. Историята за Мечо Клепоушко, плод на колективното му сътрудничество с художника Збигнев Рихлицки, се появява през 1957 г. на страниците на списание „Миша“. Успехът на обнародваната книга се дължи на фокусирането върху героя като символ на детството и води до появата на анимационен сериал, като за периода 1962–1987 г. са създадени 104 епизода.

В по-различна насока са търсенията и постиженията на Войчех Жукровски (1916–2000). Той следва в Ягелонския университет, а след войната завършва Факултета по полонистика в университета във Вроцлав. Бил е кореспондент във Виетнам, Лаос и Китай, служител в посолството на Полша в Индия. Започва да публикува още от 1936 г. За деца пише от средата на 40-те години. Съчетава елементи на баснята и приказката в художествена реалност, рамкирана чрез сатиричната гротеска. Член е на полската секция на ПЕН-клуба и председател на полската секция на Международния съвет на детската книга (IBBY) през периода 1982–1988 г.

Най-нестандартният сред полските приказници на XX в. е Людвик Йежи Керн (1920–2010) – журналист, автор на репортажи и изтъкнат сатирик. От 1948 до 1982 г. е член на редакцията на популярното списание „Пшекруй“. Същевременно пише за деца, като най-известна става анималистичната му проза – призив за хуманно отношение към животните. По нея са направени полски анимационен сериал и руски филм-опера. Керн е отличаван с национални награди за разностранната си творческа дейност.

Полските приказници, преведени в България, са твърде различни в своето житейско и творческо кредо. Някои водят уседнал, а други – динамичен начин на живот. Едни имат солидно университетско образование, а колегите им по перо – само домашно образование и самообразование. Повлияни са от постиженията на чужди приказни школи или черпят вдъхновение предимно от националната фолклорна традиция.

Авторските им постижения също не са равностойни: в някои случаи тези писатели са известни предимно в родната си литература (Мария Ковнацка, Корнел Макушински, Ян Бжехва), в други случаи произведенията им се превръщат в общославянско достояние (Людвик Йежи Керн, Войчех Жукровски, Чеслав Янчарски), а има и такива, които остават в съзнанието на читателите на световната детска литература с непреходната художествена форма (Мария Конопницка) и общочовешките си послания (Януш Корчак).

Независимо от обстоятелствата, които ги превръщат в творци на литература за деца и юноши, гореспоменатите писатели имат усещането за собствена мисия и популяризират своите авторски открития, които ги превръщат в знакови имена за полската детска литература: позитивистична приказка, пътепис-приказка, педагогическа приказка, терапевтична приказка, органична близост на текст и илюстрация, приказка в приказката, приказна гротеска, приказна анималистика.

Жанрови разновидности на полската литературна приказка

Обемни жанрови форми на литературната приказка с традиции в полската литература за деца са приказната новела, приказната повест и приказният роман. В рамките на преводната ѝ рецепция у нас преобладават приказните повести и романи.

Приказна повест

През 1896 г. Мария Конопницка написва многоплановата приказна повест „Джуджетата и Мариша“ – един от националните шедевори на детската литература. Съхранявайки традиционния приказен морал, авторката подчертава в съответствие с духа на епохата на позитивизма значението на труда и човешката взаимопомощ като основни нравствени ценности. Контаминирайки вълшебната, социално-битовата приказка и легендарната историческа хроника, тя изтъква пъстрия свят на джуджетата – истински творци и стражи на доброто. В повествованието са преплетени фантастика и реализъм, поезия и романтика.

Книгата на Корнел Матушински „Двамата, дето откраднаха луна-та“, създадена няколко десетилетия по-късно (през 1928 г.), има друга отправна точка. Тя е поучително пътешествие към доброто, което превръща две лениви момчета в отговорни и достойни синове на своите родители. Произведението още приживе е със статут на национална детска класика. Неговата популярност се допълва от заснет през 1962 г. филм с участието на двама бъдещи политици – братята Качински.

Придобитият опит на Мария Ковнацка в областта на кукленото изкуство получава нови измерения в приказните ѝ повести „Дневникът на Пластелинко“ (1936) и „Приключенията на Пластелинко“ (1957). Миниатюрното приказно пространство, съпоставено с реалното, обаче е еднопланово – липсва му богатият на идеи подтекст. Творбите имат културно-историческо значение, но не присъстват сред книгите, които четат днешните деца. Опит за нов прочит е създаденият през 80-те години анимационен полски сериал по историите за Пластелинко.

Доста по-различна е съдбата на повестта „Отвлечане в Тютюрлистан“ (1946) на Войчех Жукровски, написана в традициите на героико-комичния епос. Замисълът за нея датира от 1939 г., когато авторът избягва от пленнически лагер и се укрива в каменна кариера. Там наред с работата намира време да води „летописа на щастлива-

та страна Тютюрлистан⁴. Приказната реалност в повествованието е осмислена със средствата на гротеската, фантазията, играта. Това дава основание на изследователите да търсят близост с написаната през същата 1946 г. книга на Ян Бжехва „Академията на Господин Мاستилено петно“, която пренася приказката в живота и разкрива психологията на малчугана, неговите надежди и разочарования. Творбата изобилства с немислими ситуации и смехотворни конфликти. Академията е изходен пункт към най-любимите детски приказки, сред които са произведенията на Ханс Кристиан Андерсен и Братя Грим, Александър Пушкин и Мария Конопницка. Читателят се трогва от уязвимостта на героите – дори вълшебствата на Господин Мастилено петно са безсилни пред подлостта, пред опитите да се осакатят човешките мечти. Книгата е призив за опазване на детската фантазия, протест срещу родителските предписания, които слагат забрани пред жаждата за чудеса.

В едно от своите стихотворения Людвик Йежи Керн пише: „Jeśli jest niebo psie, skierujcie do niego mnie“³ . „Фердинанд Великолепни“ (1963) и „Събуди се, Фердинанд“ (1965) са сюжетно свързани приказни повести, в които главен герой е възпитано и добронамерено куче, облечено в човешки дрехи, заедно с които обаче то придобива човешки отговорности и задължения. Зооперсонажът се превръща в еманация на природното, което човекът се опитва да „опитоми“ и пречупи... Сред книгите на Людвик Йежи Керн – около 40 на брой – творбите от тази приказна диалогия са най-превежданите му произведения в Европа.

Приказни романи

Произведенията на Януш Корчак за детето-крал и реформатор „Крал Матиуш Първи“ (1922) и „Крал Матиуш на безлюдния остров“ (1923) са болка по изгубените илюзии и опит за мъдро примирение с действителността. Излязъл сякаш от страниците на средновековните рицарски романи, героят разчита на чистите пориви, залага на доброто у другите, без да съзнава незрелостта на децата и покварата у възрастните. Светът край него е подчинен на изкуството да правиш компромиси и Матиуш няма шансове за оцеляване.

За автора неговият герой не е просто Първи, а единствен, защото е подвластен на пориви, присъщи само на благородните характери, изтъкани от светлина. Матиуш е възплъщение на идеала му за човешката личност, която търпи крушения по пътя към набеязаната цел, но не изменя на себе си дори когато трябва да плати за това висока цена. Благодарение на Корчак темата за трагичното, породена от гибелта на мечтите и прекрасното, завоюва право на живот в литературата за деца. „Отивайки на доброволна мъченическа смърт... той стана част

³ „Ако има кучешко небе, изпратете ме на него“ (свободен превод).

от трагичната полска легенда и същевременно за цял свят се превърна в светец на нашето време“ (Кирхнер 1979: 20).

Между фолклора и литературата

Наред с обемните повествования, в преведените от полски език приказни творби могат да се открият жанрови контаминации на приказката с битовия разказ и фолклора, представени чрез творчеството на Корнел Макушински. В литературните му приказки има и общославянски, и свързани с националната менталност персонажи. В „Шивачът Нишка“ например хуморът, на места ситуативен, е съчетан със сериозни размишления, а героите следват своя собствена забавна логика, която, макар и наивна, се оказва печеливша житейска стратегия⁴.

В преводната полска детско-юношеска литература се откроява ясна тенденция, характерна и за други европейски детски литератури. Докато в миналото идейните послания за най-младите читатели бяха „заклучени“ в народните приказки, днес главната „тежест“ се носи от литературната приказка и жанровите ѝ модификации (в обемен срез – приказна повест, приказен роман; в контаминационен срез – сатирична приказка, приказна гротеска, пътепис-приказка, приказка-басня; при доминирането на формата – приказка в стихове; при превеса на съдържателната страна – позитивистична приказка, педагогическа приказка, терапевтична приказка, анималистична приказка).

Преводни заглавия и преводачи

Преводната рецепция на полската литературна приказка в България е неравномерна и не следва определена историко-литературна логика. Тя се подчинява през първата половина на XX в. изцяло на личните пристрастия на преводачите, а впоследствие – на избора на национално утвърдени издателства и техните редакционни колегии. Хронологичната подредба на преводната рецепция на полската литературна приказка в България през XX в. е показана в таблицата на с. 140.

Получените данни позволяват да обособим два етапа в тази преводна рецепция: през 20-те – 30-те години и през 60-те – 80-те години на XX в. Първият етап е свързан с името на Дора Габе, а вторият – с имената на Димитър Икономов, Райна Цветкова, Сабина Радева, Лилия Рачева, Андреана Радева, Антоанета Балканджиева. Обединяващо име с присъствието си през двата периода е Стефан Илчев.

Интересът на видната българска поетеса Дора Габе (1888–1983) към полската литература е резултат от насърчението на съпруга ѝ Боян Пенев и личните контакти с полски автори, които си създава впоследствие. Тя е съставител на поетични антологии. Превежда

⁴ Контаминация между приказка и обработка на легенда е включеното в сборника „Морски приказки от цял свят“ (Варна, 1971) произведение „Кралицата на Балтика“ на Луция Шеменик – автор, който няма самостоятелна преводна рецепция в България.

Юлиуш Словацки, Ян Каспрович, Анна Каменска, Хенрих Сенкевич. През 1979 г. е удостоена с Ордена на усмивката.

<i>Автор</i>	<i>Произведение</i>	<i>Преводач</i>	<i>Първи превод</i>
Корнел Макушински	Царкиня Мира	Дора Габе	1925
Корнел Макушински	Голчо, който надвил смъртта	Дора Габе	1931
Корнел Макушински	Шивачът Нишка. Обущарят Копитко. Весели приказки	Стефан Илчев	1937
Войчех Жукровски	Отвлечане в Тютюрлистан	Димитър Икономов	1960
Чеслав Янчарски	Патилата на Мечо Клепоушко	Катя Георгиева, Райна Цветкова	1961
Чеслав Янчарски	Новите приключения на Мечо Клепоушко	Сабина Радева	1966
Чеслав Янчарски	Компанията на Мечо Клепоушко	Сабина Радева	1966
Януш Корчак	Крал Матиуш Първи	Стефан Илчев	1966
Людвик Йежи Керн	Фердинанд Великолепни	Лилия Рачева	1972
Ян Бжехва	Академията на Господин Мاستилено петно	Лилия Рачева	1978
Мария Ковнацка	Дневникът на Пластелинко	Андреана Радева	1980
Януш Корчак	Крал Матиуш на безлюдния остров	Стефан Илчев	1981
Людвиг Йежи Керн	Събуди се, Фердинанд	Лилия Рачева	1981
Мария Конопницка	Джуджетата и Мариша	Райна Цветкова	1985
Корнел Макушински	Двамата, дето откраднаха луната	Антоанета Балканджиева	1987

Езиковедът Стефан Илчев (1898–1983) завършва славянска филология в Софийския университет (1925), специализира във Варшава, Краков и Прага (1929–1930). Това определя специфичния му интерес към полската художествена литература. Въпреки че работи в Института за български език при БАН, той е известен на широката културна общественоност като дългогодишен преводач на произведения на полски автори като Хенрих Сенкевич, Стефан Жеромски, Болеслав Прус, Зофия Урбановска.

Димитър Икономов (1909–1975) живее в Полша по време на важни исторически събития. През 1938 г. е секретар на търговския съветник към българската легация във Варшава, а година по-късно – таен

участник в съпротивителното движение. Спасява от сигурна смърт стотици полски евреи. Завръща се в България през 1943 г. От 1948 г. се занимава с преводаческа дейност. Той е един от учредителите на Съюза на преводачите в България. Превежда от полски език Болеслав Прус, Хенрих Сенкевич и други автори. Награден е с няколко високи полски държавни отличия, сред които е орденът „Полония реститута“.

От позициите на литературна критичка и издателка Лилия Рачева (родена през 1944 г.) се занимава с проблемите на детско-юношеската литература. Тя превежда творби на Ян Парандовски, Едмунд Нижурски, Ярослав Ивашкевич, Людвик Йежи Керн... През 1998 и 2000 г. е председател на международното жури за наградата „Януш Корчак“. Лилия Рачева прави през 1989 г. опит за анализ на преводната рецепция на полската детско-юношеска литература, подчертавайки трудностите, с които неминуемо ще се сблъска всеки бъдещ изследовател.

С професионална преводаческа дейност се занимават:

– Райна Цветкова – превежда от полски и словашки език. Името ѝ е свързано с преводната рецепция на Ярослав Ивашкевич и Болеслав Прус, с творчеството на Мария Конопницка;

– Антоанета Балканджиева – популярна като преводач с превода на романа „Знахар“ на Тадеуш Доленга-Мостович, на произведения на Януш Домагалик и Йежи Ставински;

– Сабина Радева – съставителка на полско-български разговорник, преводачка на произведения на Алфред Шклярски и на документално-историческа литература, преподавателка по полски език в Софийския университет;

– Андреана Радева – поетеса и преводачка от полски език, известна с преводите си на научнофантастичните произведения на Станислав Лем.⁵

Преводачите на полска приказна проза имат лични и професионални контакти с обществени организации в страната, с литературния ѝ елит. Някои са свързани с нея в определен етап от живота си, други чрез овладяването на езика се приобщават към нейната култура. Заслугите им са оценени от полските държавни и културни институции, които ги награждават с престижни отличия.

Българските преводачи на полски литературни приказки са от различни поколения и с различни предпочитания. Някои проявяват

⁵ Представителна е и рецепцията на полските народни приказки, обнародвани в самостоятелни издания и сборници: „Отмъстителната птичка“ (1935), „Пещерният човек“ (1936), „Хитрият звънар“ (1936), „Умният ратай“ (1937), „Полски народни приказки“ (1955), „Златната ябълка“ (1958), „Стъклената планина“ (1961), „Немирникът-вятър“ (1964), „Как умната Молгожата станала кралица“ (1969), „Дяволът без късмет и други приказки“ (1989), „Вълшебното цвете. Полски приказки-легенди“ (1993), „Броиряпа, владетелят на планината“ (1995) – <www.nationallibrary.bg> Списъкът не претендира за пълнота и изчерпателност. В преводната рецепция на приказките на славянските народи полските народни приказки заемат второ място след руските по броя на преведените заглавия.

интерес предимно към произведенията на детско-юношеската литература, други превеждат еднакво добре и за възрастни, и за деца (Рачева 1989: 28). За съжаление, техният принос в популяризирането на този специфичен дял от полската литература и постиженията им в областта на превода на приказна проза не са намерили място в многотомната „Преводна рецепция на европейските литератури в България“, за разлика от преводачите на английска или скандинавска детска литература например.

Извършеният анализ на проблематиката налага следните изводи:

Преведените в България автори на полски литературни приказки са знакови имена в своята националната литература през XIX и XX в., свързани с определени тенденции в развитието ѝ.

Акцентът в търсенето на полски приказни творби за превод пада върху обемните им форми – приказна повест и приказен роман, с издаването на които във втората половина на XX в. са ангажирани авторитетни издателства като „Народна култура“, „Народна младеж“, „Отечество“.

Класическите обемни творби на полската литературна приказка са достояние на младите български читатели чрез преводи, извършени предимно през 60-те – 80-те години на XX в. Сред преводачите им се нареждат известни дейци на българската литература и езиковедие, общественици, отстояващи и чрез творчеството си каузата за сближението между двата славянски народа.

Литература

Вашньоуска 1989: Вашньоуска, Е. Нови тенденции в полската детско-юношеска литература. // *Деца. Изкуство. Книги*, 1989, кн. 3, с. 6–10.

Гусева 2000: Гусева, О. *Становление и развитие польской детской литературы*. (Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук). Санкт-Петербург, 2000.

Кирхнер 1979: Кирхнер, Х. Значението на Корчаковото творчество за световната литература. // *Деца. Изкуство. Книги*, 1979, кн. 2, с. 15–20.

Ковачева 1985: Ковачева, И. *Да разкажеш приказка*. София, „Отечество“, 1985.

Парашкевов 1995: Парашкевов, П. Автобиографичното в романите-приказки на Януш Корчак. // *Педагогика*, 1995, кн.10, с. 83–87.

Рачева 1989: Рачева, Л. Полската литература за деца и юноши в България. // *Деца. Изкуство. Книги*, 1989, кн. 3, с. 25–29.

Хорев 2009: Хорев, В. *Польская литература XX века. 1890–1990*. Москва, „Индрик“, 2009.

<<http://spblit.org>> Съюз на преводачите в България

<www.nationallibrary.bg> Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, София.